

Теңіз терминдерінің қысқаша сөздігі

Анкерок – тұщы суға арналған кеспек.

Бак – жоғарғы палубаның тұмсық жағы.

Бакштаг – кеме бағытының бір түрі. Бұл бағытты ұстағанда кеме жүрісі жел бағытымен 100⁰-тан 170⁰-қа дейінгі аралықты құрайды.

Банка – шлюпкада ескекшілер отыратын орындық.

Баркентина – үш немесе одан да көп мачталы желкенді кеме. Мұндай кемең алдыңғы мачтасындағы желкен түзуінен, ал қалғандарында қиғаш орналасады.

Бейдевинд – кеме бағытының бір түрі. Бұл бағытты ұстағанда кеме жүрісі жел бағытымен 10⁰-тан 80⁰-қа дейінгі аралықты құрайды.

Бизань-мачта – үш немесе одан да көп мачталы кемең ең артқы мачтасы.

Бимсы – кемеге көлденең бекіткен белағаштар. Палуба қосылардың үстіне қондырылады.

Битенгтер – арқан жіптерді бекітуге арналған ағаш немесе металл тұғыршалар.

Бом-кливер – кеме тұмсығындағы үшбұрышты қиық, желкендердің алдыңғысы.

Брашпиль – зәкір немесе құрал-жабдықтарды көтеруге арналған айналмалы шығыр.

Аран бухтасы – шиыршықтап (шумақтап) оралған арқан.

Бушприт – кеме тұмсығына шамалы шығып тұратын ағаш бөрене. Бомкливер мен кливердің алдыңғы төменгі бұрыштары осы бөренеге байланады.

Ванттар – мачтларды тігінен ұстап тұратын, бір ұштары бортқа байланған құрал-жабдықтар. Арқан баспалдақтары бар.

Верп – кішірек зәкір.

Вымбовка – зәкір шпилін қолмен бұрап көтеруге арналған шығыр.

Жел бетіне шығару – желкеннің төменгі артқы бұрышын жел жақтағы бортқа қарай ауыстыру.

Галион – үлкен желкенді кемең бір түрі.

Галс – кемең жел ыңғайына қатысты бағыты. Мысалы: оң немесе сол галспен жүру дегеніміз оң жақтан немесе сол жақтан соққан жел ыңғайымен жүру деген сөз.

Галфинд – кеме бағытының бір түрі. Бұл бағыт кезінде кеме жүрісі 80⁰-тан 100⁰-қа дейін бұрыш жасайды.

Гафель – бір басын мачтаға жантайта бекіткен бөрене. Жоғарғы желкендер осы бөрене арқылы көтеріледі.

Гафельгардель – гафельдің алдыңғы ұшын көтеруге қызмет ететін құрал.

Гик – бір басы мачтаға бекітілген көлденең бөрене.

Гиттер – желкеннің төменгі жиегін жоғарғы басына қарай тартатын (сиыратын) арқан-жіптер.

Грот–грот мачтегі төменгі желкен.

Гротмачта – мачтаның тұмсық жағынан екіншісі.

Дирикфал – гафельді көтеретін құрал.

Каперлер – теңіздегі дұшпан кемелерін ұстаудан тұтқындауға дейін өз үкіметінен ұлықсат алған каперлік жеке меншік кемелер.

Катбалклер – зәкірлерді палубаға көтеруге арналған кеме тұмсығындағы кран іспетті бұрылмалы, төртқырлы бөренелер.

Киль – кемеңің астыңғы жағына ұзыннан салын жуан бөрене. Кемеңің негізгі бөлшектеріңің бәрі осы бөренге бекітіледі.

Кильватер – кемеңің артында қалатын құйрықты жұлдыз секілді аксонар із. Мыс: кильватерде жүру дегеніміз – алдыңғы кемеңің ізін қуалап жүру деген сөз.

Кливер – кеме тұмсығындағы үш бұрышты қиық желкендердің екіншісі.

Кливерфал – кливерді көтеретін арқан-жіп.

Клипер – желкенді кемелердің аса жүрдек (жүйрік) түрлеріңің бірі.

Клотик – мачтаның немесе стеньганың төбесіне жабылған ағаш дөңгелек.

Клюз – зәкір шынжыры өтетін борттағы тесік.

Кнехтер – палубаға бекітілген, тросты орауға арналған темір тұғыршалар.

Коммингс – су кіріп кетпес үшін биіктеу жасалған люктің жиегі.

Корма – кемеңің артқы жағы (бөлігі).

Кафель – нагель-мачта шеңберіңің тесігіне кигізілген діңгек (құрал-саймандарды бекітуге немесе іліп қоюға арналған).

Лаг – кеме жүрісіңің жылдамдылығын немесе оның жүріп өткен жолын өлшейтін (анықтайтын) аспап.

Лаглинь – лаг қалтқысын байлайтын жіп.

Леер – екі ұшы екі жаққа (діңгекке) бекітілген ұзын жіп. Бұл көбінде кейбір желкендерді қоюға, ал кейде кәдімгі кір жаю үшін пайдаланылады.

Ликтрос – желкен жиектерін көктеуге арналған жұмсақ трос.

Марсовые – мачта желкендерін қоюға немесе жинап алуға бейімделген мастростар.

Теңіз милі (миль) – 1 милі 1852 метрге тең ұзындық өлшемі.

Бортқа! (на борт) – жүргізу тұтқасын шегіне дейін бұрау.

Найтовы – тросты немесе шынжырлы бекіту.

Нирал – желкендерді жинар кезде оларды төмен тартатын құрал.

Нок – кез келген көлденең немесе қиғаш бөрененің сыртқы ұшы (басы); мыс: гафельдің ноғі.

Обводы – кеме қаңқасының түрі (формасы).

Оверштаг – “оверштаг бұру” – кеме жел арнасын тұмсығымен кесіп өтерде, желге қарсы шұғыл бұрылу.

Остойчивость – жел немесе су ағысы қисайтқан кезде кемеңіз түзу қалыпқа қайта түсуге икемділігі.

Пиллерстер – палубаны астынан ұстап тұратын тік бөренелер.

Планшир – шлюпка бортының немесе кеме фальшбортының үстіңгі белағашы.

Полветра – “полветрде” – галфинд деп аталатын кеме бағытының екінші атауы (кеме жүрісі жел бағытымен 10^0 -тан 80^0 -ға дейінгі аралықты құрайды).

Полубак – кеме тұмсығындағы палуба үстінде орналасқан алаңша.

Раксбугель – мачта бойымен ары-бері жүгіріп тұратын қармақты сақина. Желкеннің үстіңгі жиегі бекітілетін сырықшаны көтеруге арналған.

Рангоут – желкендер байланатын ағаш немес металл бөліктер.

Риф – “рифке алу” – желкеннің төменгі етегінен бастап сыра жинау арқылы оның көлемін кішірейту. Желкендер негізінен қатты жел кезінде рифке алынады.

Рубка – жоғарғы палуба үстіне тұрғызылған кішкентай үйшік. Кеме жүрісі осы үйшіктен басқарылады.

Румпель – жүргізу тұтқасының (руль) үстіңгі бөлігіне кигізілген мүйізшелер. Руль осы мүйізшелер көмегімен бұрылады.

Салинг – айқын түрінде мачтаға бекітілген ағаш сырықтар, – арқан-жіптерді байлауға, сондай-ақ стеньгаға тіреу болуға қызмет етеді.

Сампан – Қиыр Шығыс пен Қытайда кеңінен тараған жалпақ табанды желкенді кеме.

Свайка – троспен жұмыс істегенде пайдаланылатын істік тәрізді үшкір темір.

Сезни – оралған желкендерді бір орынға жинау кезінде, оларды біріктіріп байлап қоюға пайдаланылатын қысқа тростар.

Спенкер (контрбизань) – артқы мачтаға ілінетін төртбұрышты қисық желкен.

Стаксель – фокмачтаға тілкелей ілінген алдыңғы үшбұрышты желкендердің үшіншісі.

Стеньга – мачтаның жалғасы болып есептелетін ұзын ағаш дінгек.

Степс – мачтаның төменгі басын бекітетін терең ұялы ағаш бөрене.

Такелаж – рангоуттың кейбір бөліктерін бекітетін немесе желкендер мен рангоутты көтеріп-түсіріп тұратын құрал-жабдықтар.

Тали – ауыр заттарды көтеруге арналған ұялы темір шығыр. Онымен желкендерді де басқарып тұрады.

Талреп – тік тұрған такелаж құрал-саймандарын тартуға арналған трос немесе винт (бұранда).

Топ – ұшар басы, төбесі, топмачта-мачтаның ұшар басы, төбесі.

Топсель – гротмачта пен фокмачтаның жоғарғы қиық желкені.

Тузик – екі ескекті шағын шлюпка (қайық).

Туманный горн – желкенді кемелерде тұманды сәттерде дабыл қағып тұратын керней.

Уваливать под ветер – желден жалтару – қарсы соққан жел арқылы тұмсығымен бұрылу.

Фал – желкенді немесе туды көтеруге арналған құрал.

Фалинь – шлюпканы байлап қоятын трос (арқан).

Фальшборт – борттың жалғасы, үстіңгі палубаның биік ернеуі.

Фальшкиль – кильдің астынан бекітілген төрт қырлы бөрене (брус).

Фок – фокмачтадағы төменгі желкен.

Фок мачта – алдыңғы мачта.

Форванты – Фок мачтаның ванты (мачтаны тігінен ұстап тұратын арқанжіптер)

Фордевинд – кеме бағытының бір түрі. Бұл бағытты ұстағанда кеме жүрісінің бұрышы оң борт жақтан 170^0 -тан сол жақ борттан 170^0 -ға дейінгі аралықты қамтиды.

Форштевень – кемеңің алдыңғы тұмсы□ тұсы (кильдің жалғасы).

Хваттали – екі шығырдан тұратын шағын талилер (палубада әр түрлі жұмыстар атқаруға пайдаланылады).

Швартовы – кемеңің жағаға байлайтын немесе басқа бір кемеге тіркеуге ілетін трос (арқан).

Шкот – желкендерді басқаруға арналған құрал.

Шлюп – бір мачталы шағын желкенді кеме.

Шпангоуттар – кеме қаңқасының көлденең қабырғалары.

Шпигаттар – борттың немесе палубаның су ағызуға арналған тесіктері.

Шпор – мачтаның немесе стеньганың төмен басы (ұшы).

Штаг – мачтаны немесе стеньганы алдыңғы жағынан ұстап тұратын құрал (арқан-жіп).

Штормтрап – арқан-жіптен жасалған баспалдақ.

Ют – палубаның корма жағы (артқы).

Якорный огонь – зәкір оты – кеме зәкірде тұрған кезде тұмсық үстіне іліп қоятын шам.